3200 yıl önce Çanakkale Boğazı yakınlarında "Truva" kentinin barışsever ve cesur insanları, kral Priamos'un idaresi altında uzun yıllar barış içinde bir hayat sürmekteydiler. Bir gün, kral Priamos'un karısı Hekabe bir rüya gördü. Rüyasında, karnından ateşler çıkmakta ve ateşin dumanı, bütün Truva surlarını sarmaktaydı. Hekabe, bu rüyasını önce kocasına; daha sonra da bir kâhine anlattı. Kâhinin yaptığı yorum, hiç de iç açıcı değildi. Ona göre, Hekabe, hamileydi ve doğacak olan çocuk, ilerde Truvalıların başına büyük dertler açacak, kentin yok oluşuna neden olacaktı. Bu kehanete inanan Kral Priamos, çocuk doğduktan sonra bir adamını bebeği öldürmek için görevlendirdi. Savunmasız yeni doğmuş bebeği öldürmeyen Truvalı adam, onu o zamanki adı "İda" olan bugünkü "Kazdağı"na götürüp, bir ormana bıraktı. Nasıl olsa, yabani hayvanlar onu öldürür diye aklından geçirdi. Bebeği dağa bırakıtı ama bir çoban onu bulup yetiştirdi. Bu çocuk, ilerde gerçekten Truvalıların başına dertler açacak ve hatta yok oluşuna neden olacak olan, Atinalı Helen'le büyük aşk yaşayan ünlü Paris'tir.

Hepimiz günlük yaşamımızda, Truva kraliçesi Hekabe'nin sonradan Truva'nın yok oluşuna neden olacak büyük toplumsal olayları işaret eden rüyaları gibi olmasa da, sürekli rüya görürüz. Aradan geçen 3200 yıla karşın çok bir şey değişmemiş, bizim ve tanıdığımız kişilerin gelecekte olan bir olayı çok önceden rüyalarında görmelerini artık kanıksamışızdır. Bunu neredeyse doğal insansı bir yetenek ve hatta bazıları için de doğaüstü yetenek olarak karşılarız, ama bizde biraz da şaşkınlık yaratır. Rüyalarla ilgili olarak önceden bilme ya da haber alma iki şekilde olabilmektedir. *Birincisi*, sonradan ortaya çıkacak konu ile hiçbir ilgisi olmayan bir kişinin durumu rüyasında görmesidir. Buna sıradan bir vatandaşın, 11 Eylül'deki ikiz kulelerin yıkılmasını rüyasında görmesi örnek olarak verilebilir. Bu durumda kişi dünyanın herhangi bir yerinde olabilir ve ikiz kulelerle herhangi bir ilişkisi olmaz. *İkincisi*, bir konu üzerinde yoğunlaşmış, ama bir türlü bir sonuca ulaşamayan kişinin rüyasında çözüme ulaşmasıdır. Bu durumda genellikle önceden hazır olan bir beyin vardır. Kişi hemen hemen tüm eforunu bir konu üzerinde odaklar. Uyanık zihni-bilinci ile çözemediği problemi, rüyasındaki zihin-bilinci ile çözer ve uyanınca da bunu günlük yaşamındaki soruna uygular. Bu durum daha sıktır ve bilim tarihinde de örnekleri sıktır. Birinci hadisenin ortaya çıkışı olasılık yasaları (büyük sayılar kuralı) içerisinde açıklanabilirken, ikinci durum hazır olan bir beynin, uyku ve rüya sırasında çalışmaya bir şekilde devam etmesi, çözüme ulaşması ile açıklanabilir. Ancak, her iki durum için de, daha sonra değinileceği üzere "mucize etkisi" ve "seçici bellek" ortaktır.

□□□□□□□□□□□□

## Büyük Sayılar Kuralı

Rüyada önceden bilmelerin olası bir açıklaması da, John Allen Paulos tarafından öne sürülen [1] "büyük sayılar kuralı" olabilir. Buna göre milyonlarca saat rüya gören bir toplumun önceden bazı olayları bilebilmesi olasılık dahilindedir. Örneğin, Türkiye'de 70 milyon insanın her biri, her gece an az 2 saat rüya görür. Her rüya yaklaşık 50 farklı tema içerir. Bu yaklaşık günde görülen 140 milyon saat süren rüya demektir. Yıllık 365 günle bu sayıyı çarparsanız 51.100.000.000 saat rüya süresi yapar (bütün bu sayıları da 250 farklı rüya içeriği ile çarparsanız artık rakamlar epey büyür). [2] Dünyadaki 7 milyar insan için günlük düşünüldüğünde, her gün gezegenimizde insanlar 7 milyar x 2 saat rüya=14 milyar saat rüya görür. İstatistiksel olarak kişilerin rüyalarının karakterleri, konu ve sembolleri farklıdır. Çoğu kişinin farklı bir geçmişi, farklı problemleri ve zihinlerinde gerçek yaşamın farklı yansımaları vardır. Rüyada görülen bir olayın gerçek yaşamdaki bir olayla eşleşmesi ne paranormal bir etkidir ne de geleceği önceden bilmedir. Bu anormallikleri "rastlantısal eşleşme" olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. [3]

Büyük sayılar kuralına göre, Dünya'da 7 milyar insanın her gün toplam olarak gördüğü 14 milyar saat rüyadan çoğunluğu anlamsızdır ve ertesi gün bilinçli zihnimizle hatırladığımız günlük yaşamdaki olaylarla herhangi bağlantısı kurulmaz. İstatistiksel kurallara göre; eğer yeterli deneme yapılırsa, istediğimiz sonuç sadece olasılık dahilinde değildir, büyük bir oranda istediğimiz sonuç gerçekleşecektir. Örneğin, bir kişinin önceden birisi tarafından rüyada ve ertesi gün de günlük yaşamda görülme olasılığı epey yüksektir: 1/4144545. Yakın zamanda yapılan hesaplamalara göre, her gece gezegenimizde görülen rüyaların yaklaşık 1,5 milyon kadarı geleceği görme eşleşmesi içerir.

Paulos, yukarıdakine benzer bir olayın gerçekleşme ihtimalinin pek de sandığımız kadar düşük olmadığını gösteriyor: Hesaplamanın kolaylığı açısından, herhangi bir rüyanın gerçek hayattaki bir olaya benzeme olasılığının 1/10.000 yani 0,0001 olduğunu düşünelim. Bu oran gerçekten de oldukça düşüktür ve neredeyse sıfıra yakındır. Doğal olarak, gerçek yaşamla örtüşmeyen bir rüya görme olasılığı da 9,999/10.000 yani 0,9999 olacaktır (%99). Bu hesabı bir yıla yayacak olursak, bütün bir yıl boyunca gerçek yaşamla kesişmeyen rüyalar görme olasılığı $(0,9999)^{365}$=0,9641 olacaktır. Diğer bir ifade ile yıl boyunca gördüğümüz 730 saat süren rüyanın %96,41'inin gerçek yaşamla hiçbir ilişkisi olmayacaktır. Ancak geriye kalan 1-0,9641'lik oran önceden tahmin edilen gerçek yaşam olasılığını göstermektedir ki bu rakam 0,0359'a diğer bir ifade ile %3,59'a eşittir.

Bu aslında oldukça yüksek bir orandır. Çünkü bu oran sadece bir yıllık zaman için ve sadece bir kişi için geçerlidir. Dünya üzerindeki 7 milyar insanın her birinin, yılda 7 milyar x 2 saat gece rüyası x 365 gün olarak düşünüldüğünde ve rüyalarında %3,59 olasılıkla gerçekleştiğini düşünecek olursak her yıl milyonlarca "önceden bilme" olayının olduğu rüya ortaya çıkar. Daha ilginç olarak dünyadaki herhangi bir insanın 10 yıl boyunca gördüğü rüyalarının hiçbirinin çıkmama olasılığı $(0,9999)^{365 \text{ gün x } 10 \text{ yıl}} = 0,6941$ iken, gelecekteki olayı tahmin eden bir rüyayı görme olasılığı %30,59 olacaktır. Bu rakam günlük yaşamda başınıza gelebilecek birçok olasılıktan (şeker hastalığına yakalanma, felç geçirme, kalp krizi geçirme, ülkemizde trafik kazasına karışma ...) çok çok daha yüksektir. [4]

Diğer yandan, birçok kişi her gece ertesi günkü kişiler ve olaylarla ilişkili olmayan rüyalar görür. Bunlar doğal felaketler olan depremler, fırtınalar, ölümler veya yangınlar tarzında olabilir. Ancak, sonraki gün ve günlerde "eşleşebileceği" olaylar olmaz ise herhangi birisi hatırlanmaz. Dolayısı ile eşleşebilen rüyalar ile bir "seçici bellek" de devreye girer.

Buna karşın; önceden haber veren rüyaların içeriği kişisel veya ailevi olduğunda büyük sayılar kuralının devreye girmesi çok muhtemel değildir. Sevilen ya yakın akraba olan bir insanın rüyada öldüğünün görülmesi ve gerçek yaşamda da aynı zamanda ölmesi olasılık modeli ile kolaylıkla ve belki de hemen hiç açıklanamaz. Bunun örnekleri Abraham Lincoln'ın kendine yapılacak suikastı ve Atatürk'ün (1881-1938) annesinin ölümünü çağrıştıran simgeleri rüyasında görmesidir. Günlük yaşamımızda da benzer rüyaları olan tanıdık ve dostlarınız olmuş olabilir. Bunların nasıl ortaya çıktığına bugünün bilimi ile yanıt vermek mümkün değildir.

**Mucize Etkisi**

Rüyalarda önceden bilme durumu sıklıkla, bilinen olayın ciddiyeti ve önemine göre "mucize" etkisi yaratır. Basında konu edilir, kişiler arasında sürekli konuşulur, dilden dile aktarılır. Olayı bilen kişi ise tam bir "geleceği görme" uzmanı olarak sunulur. Oysa, nötral denilen ve görenin zihnindeki bir olayla bağdaştırılmayan rüyalar unutulur ve hiç hatırlanmazlar bile. Önceden rüyada bilmeler, bir anlamda mucizeler şekilde doğa yasalarının ihlali olarak görülür. Mucizelerden ortaya çıkan hayret ve şaşkınlık, olaylar hakkındaki inanç doğrultusunda hissedilir bir eğilime neden olur. Mucize hissi zihinde verimli bir toprağa ekilir ve hemen meyvelerini verir. [5]
Artık "geleceği önceden bilme" rüyası dalga gibi her belleğe yayılır.

Bunlara ek olarak yanlış aktarılan ve ikincil kaynaklardan “mucize etkisi” ile yayılan yanlış bilgiler de vardır. Örneğin, Mendeleev’in elementlerin periyodik tablosunu rüyasında gördüğü, Otto Loewi’nin kurbağa kalbindeki sinir iletiminin kimyasal olduğunu rüyasında keşfettiği öne sürülür (bu keşfi ile Nobel ödülü almıştır). Otto Loewi’nin doğrudan rüyasında gördüğü konusunda ifadesi olmamakla birlikte, olası rüyanın görülmesinden 32 yıl sonra, konu ile ilgili birçok atıflar yapılmıştır. Ancak, her iki durumun da gerçek olmadığı ya da olduğundan farklı öne sürüldüğü yapılan tarihsel incelemelerle ortaya konmuştur. [6]

**Rüyaların Yorumlanması**

Rüyalarda geleceği görme konusunda önemli bir zorluk, rüyalardan nasıl bir mesaj alınacağıdır. Rüyada gelen çözümler ya da gelecekten haber almalar, olayı doğrudan doğruya tıpkısı olarak görme (filme kaydedilmiş gibi) tarzında olabileceği gibi, sembolik ifadelerle görme tarzında da olabilir. Dolayısı ile rüyaların yorumlanması başlı başına bir sorundur.
Örneğin; 10 yıl önce bir dergide gördüğünüz kertenkele resmi ile 1 yıl önce bir ansiklopediyi karıştırırken gördüğünüz – ya da çok önem vermeden baktığınız - eğreti otunun Latince adı olan

*Asplenium ruta muraria*
yan yana getirebilir. Üstelik kertenkeleler de eğrelti otunu yemeye bayılır. Dolayısı ile her rüyanın bilinçli ya da fark etmeden beynimize ulaşan verilerin hangisinden geldiğini anlamak mümkün olmayabilir.

Rüyaların sabahleyin büyük oranda silinip gittiği herkesçe bilinir. Ama çoğu kez bir rüyayı sadece kısmen hatırladığımız, gece rüyamızda daha çok şeyin bulunduğu duygusunu taşırız. Sabahleyin hala canlı olan bir rüyaya ilişkin hatırladıklarımızın, günün akışı içinde küçük kırıntılar dışında nasıl silinip gittiğini de biliriz. Çoğunlukla, ne gördüğümüzü bilmeksizin rüya gördüğümüzü biliriz. Nadir durumlarda ise bazı rüyalar inatla bellekte kalır. Yıllarca tekrarlanabilir. Rüyaların içeriğini unutmamızın bir nedeni çoğunlukla anlaşılırlıktan yoksun olmalarıdır. Buna ek olarak uyanık bilincimizdeki nedensellik (neden-sonuç) ilkesi ile ortaya çıkmamaları, rüyaların genelde eşsiz olması (uyanık günlük bilincimizde benzer şeylere pek rastlamayız), rüyalardaki düşünsel malzemelerin uyanık bilincimize tercüme edilmesindeki yetersizliktir. Rüyalarımız imaj ve görüntülerden oluştuğu halde, uyanık bilincimizde düşüncelerimiz için “kavramları” kullanırız. Rüyalarımızı düşünmek yerine yaşarız. Bu nedenle hatırlanmaları zordur ve eksiktir. Rüyalarımız uyanınca, tıpkı yıldızların parlaklığının güneşin ilk

ışıklarına yenik düşmesi gibi, rüyalar da günün izlenimlerinin önünde soluklaşırlar. Uyanık bilinç, hatırlanması zor olan rüya belleğine kolayca ilaveler yapabilir. En doğrucu insanlar bile rüyalarına bazı ilaveler ve süslemeler yapar.

Bir rüyayı yorumlamak, o rüyaya bir anlam yüklemek ve uyanık bilincimize anlaşılır hale getirmek demektir. Rüya yorumlaması iki şekilde olabilir. Rüya içeriğini bir bütün olarak ele alarak, sembollere anlamlar vermek, nasıl çağrışımlar yaptığına bakmaktır. Gelecekten haber verdiği iddia edilen rüyalar genelde semboliktirler. Diğer ve en sık yapılan popüler rüya yorumu, her bir işaretin sabit bir anahtar yolu ile bilinen bir anlamı olan başka bir işarete çevirmektir. Bu bir tür şifreli yazının (kriptografi) deşifre edilmesi gibidir. Bu durumda, deşifre edilen anahtar kelimeler birbirine bağlanarak sonucu gelecek zaman dilimine çevrilir. Hem popüler yorum hem de sembolik yorum tam olarak bilimsel ölçütleri karşılamazlar. Özellikle, deşifre yönteminde her şey rüya tabirleri kitabındaki anahtarların doğruluğuna bağlıdır ve doğruluğunu kimse garanti edemez.

---

[1] Paulos JA. Beyond numeracy. London, Penguin, 1991

[2] Hines, Terence. Pseudoscience and the Paranormal. Buffalo, NY: Prometheus Books, 1990.

[3] Combs A, Holland M. Synchronicity, Science, Myth and Trickster. Marlowe and Comp., NY, 1996

[4] Paulos, John Allen. A Mathematician Reads the Newspaper. Anchor Books, 1996.

[5] Hume, D. İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma. Çev: Öğdüm S. İlke Yay. 1998;116–139

[6] Baylor G. What Do We Really Know About Mendeleev's Dream of the Periodic Table? Drea ming, 2001;11:2